

GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Gyógyszerészet 47. 499–503. 2003.

Adatok és emlékeim Szigetvár gyógyszerteráinak történetéből

†Schuth János

1. Szigetvár földrajzi és történeti adatai

Szigetvár Kaposvártól délre, Pécestől nyugatra egyaránt 33 km-re található. Hosszú ideig Somogy vármegyéhez tartozott, majd a múlt század közepén, a közigazgatási határok II. Világháború utáni módosítása során Baranyához került.

A város történetében igen jelentős szerepet betöltő – iskolai tanulmányainkból is ismert – várat a XV. században emelték, védelmi szempontok szerint kialakított szigeten, innen származik a város neve is. A sík területen épült, rözsével erősített földvárat az Almás patak duzzasztott vizes ingovány vette körül, s egyúttal védte is. A török hadak az 1550-es években többször ostromolták, de végül, amikor a Bécs ellen vonuló óriási haderőt *gróf Zrínyi Miklós* horvát bán, a szigetvári várkapitány négyezer katonájával hat héten át feltartotta ugyan, ám *Zrínyi* és megmaradt maroknyi csapatának 1566. szeptember 7-én történt önfeláldozó kirohanása után *II. Szulejmán* szultán százezres serege bevette a várat. Mint ismeretes, a szultán a vár eleste előtti napon meghalt, de katonái előtt eltitkolták. Így menekült meg Bécs. *Zrínyinek* és katonáinak tette a magyar történelemben az önfeláldozó, hősi hazaszereget jelképévé vált [1].

Szigetvár csak 1689-ben szabadult fel, s az idők folyamán, előnyös fekvése folytán, Dél-Somogy gazdasági központja lett. Lakóinak száma 1848-ban 4017, 1901-ben 5601, 1949-ben 8490, napjainkban 11 ezer fő.

2. Szigetvár első gyógyszerterára

A Somogy Megyei Levéltárban fellelt adatok, a vármegyei nagygyűlésnek, nagyobbrészt magyar nyelven felvett jegyzőkönyvei, korabeli nevükön a Protocolumok, több adatot is tartalmaznak a város első gyógyszerterára vonatkozóan. Ilyen, 1808. augusz-

tus 8. napjáról [2] olvasható, mely szerint „*Pintér Mihály* mostanság Pétsen lakozó apothecarius azon könyörög a Nagyságos Vármegyéhez, hogy a szigethi Apothecat a községnek és környüllévő helyiségeknek hasznára engedné meg felnyittatni.” Majd: „Megengedtetik, hogy az Apothecat Szigethben felállítsa.”

Pécsen ekkor három gyógyszerter működött, 1697-től a Szerecsen, 1788-tól az Arany Sas, 1796-tól pedig az Irgalmasrendi Gránátalma [3]. *Pintér Mihály* tehát addig az első két patika valamelyikében dolgozhatott.

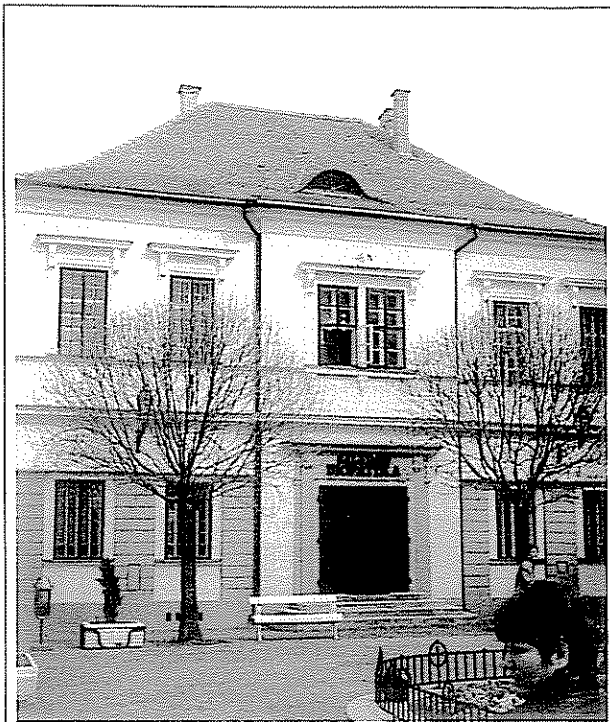
Majd 23 év múltán, az 1831. évi Protocolum szerint [4] „a September Hónap 15-i napján Kaposvár Mező Városban folyvást tartatott Nagy Gyűlésen... a Szigethi Patikáros vétkesnek találtatván mind azért, hogy némely orvosságok készítésében nem elég serény, mind továbbá azért is, mert orvosi rendelés nélkül is orvosságokat adott ki, holott orvosi rendelésre azokat megtagadta, mellyből következett halála a *Németladi Mészárosnének*. Criminális büntetésre méltó eset, ezeknél fogva a Patikája bé tsukattatni rendeltetik olly feltétellel, hogy alkalmas Provisort (mai szóhasználattal: megbízott vezetőt) tüstént rendeljen és az által is tsak addig árulhassa orvosságait, míg eladhatja Patikáját.”

Németladnak mai neve Lad, 18 km-re Szigetvártól északnyugatra. De *Mészárosnéra* nem akadtam sem Ladon, sem Szigetvárott a halotti anyakönyvekben. Lehet, hogy mészáros volt a férje foglalkozása?

Az Oroszlán Gyógyszertár – a Salamon-féle házban – az államosítás előtt

A közlemény szerzője, *Schuth János* a dolgozat közlésének előkészítése alatt – életének 91. évében – elhunyt. Az emlékező sorokat a Gyógyszerészet ez év júniusi számában olvashatják.

A Salamon-féle ház, átalakítva, napjainkban

Jelenleg azt sem tudjuk már megállapítani, mit tarthat a „nem elég serény” kifejezés, valamint az, hogy „rendelés nélkül is orvosságokat adott ki, holott orvosi rendelésre azokat megtagadta.” Ez utóbbiról feltételezhető, hogy a vármegye már hosszabb ideje nem fizette ki *Pintérnek* a szegény betegek számára (a mai „közgyógyellátás” terhére) rendelt gyógyszerek árát, amint ez a szintén Somogyhoz tartozó karádi patikával megtörtént [5]. Ha ez a szigetvári patika forgalmában jelentős tétel volt, akkor magyarázható azzal, hogy pénz nélkül *Pintér Mihály* sem tudott beszerezni gyógyszert.

Megemlítendő, mert fontos adat a kolera járványról: „az országban dühöngő epe kórság által okozott veszedelem olly nagy, hogy még hazánk történeteibe hozzá hasonlítható alig találtatott” [6].

Az idézet után nézzünk néhány adatot a szigetvári plébánia anyakönyveiből: 1800-ban 66, 1801-ben 236 (!), 1802-ben 98, s 1831-ben 206 halálesetet jegyeztek be. A második adat feltehetően, a negyedik pedig – mint láttuk – egyértelműen a kolerával függ össze.

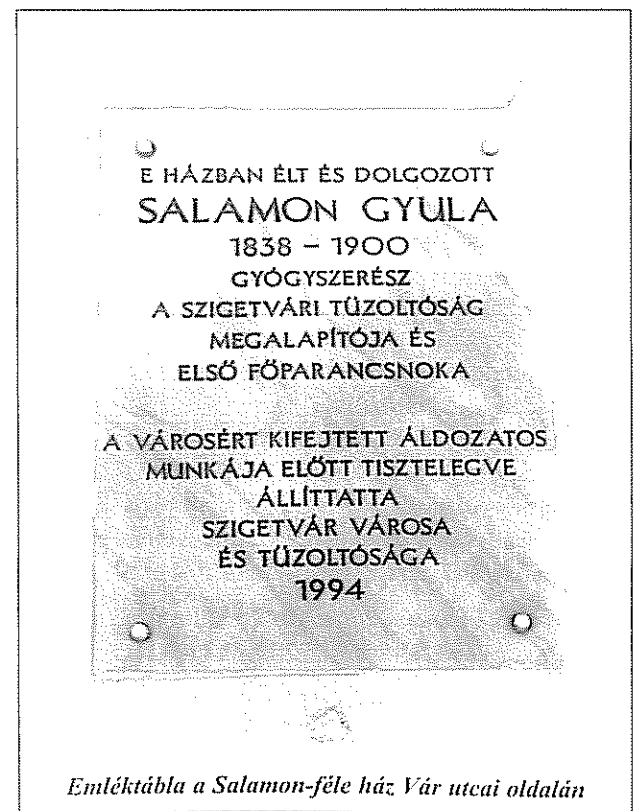
Az említett *Mészárosné* is lehetett kolerás, de tüdőgyulladás, terhességi manipuláció vagy gyermekágyi láz sem zárható ki, s ezeket patikaszerrel nem tudták gyógyítani.

A későbbi levéltári adatokból kiderül, hogy *Salamon Antal* 34 éves, zalatárnoki születésű kaposvári provizor helyettesítette *Pintért*, majd meg is vette a patikát.

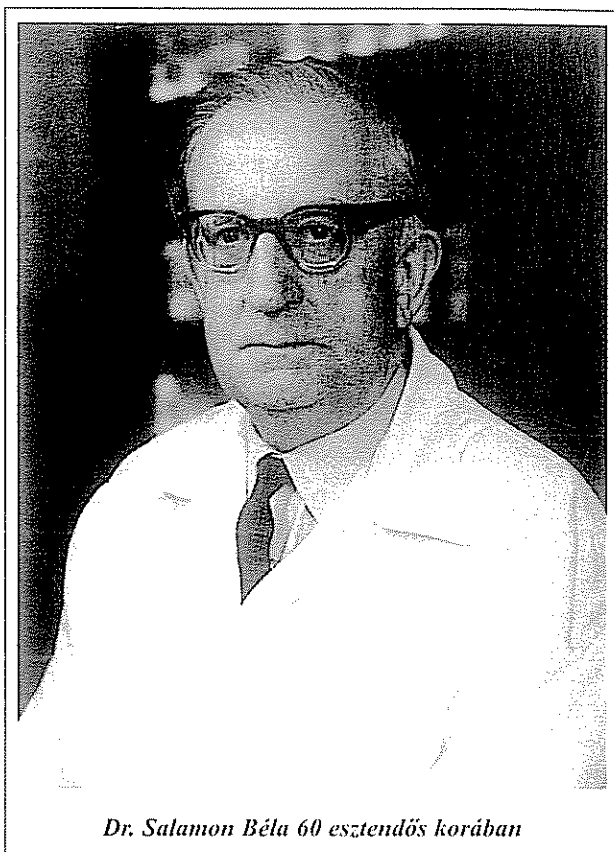
Ezzel elkezdődött a *Salamon* család 120 évig tartó szigetvári és további 50 évnyi pécsi egészségügyi szolgálata.

Salamon Antal 1831-től 1855-ig vezette a patikát, majd özvegye, haszonélvezőként 10 évig provizorral

vezettette. *Salamon Gyula* következett 1865-től 1900-ig, utána örökösei a provizorral egy évig. *Salamon Jenő* folytatta 1901-től 1919-ig, 1919-től 1936-ig özvegye provizorral, s végül *dr. Salamon Béla* 1936-től 1951-ig, amikor is őt, valamint nejét Pécsre helyezte a Baranya Megyei Gyógyszertári Vállalat igazgatója. *Dr. Salamon Bélát* a legrégebbi pécsi, az 1697-ben alapított Szerecsen patika vezetésével bízták meg, amely jelenleg – már hosszú évek óta – patikamúzeumként működik. A munkahely kijelölésében minden bizonnyal döntő szerepe lehetett *Salamon dr.* nagyfokú művészet- és szakmatörténeti érdeklődésének és aktív tevékenységének. Szigetvári működése időszakában a Zrínyi Miklós Múzeum Egyesület tevékeny tagja, sőt a 30-as évek végén titkára is volt. Az államosítás után, az enyészettől megmentett, száz darabnál is több szakmatörténeti tárgyi emléket még magam is láttam a szigetvári tanácsháza emeletén lévő múzeum két szobájában, amelyeket *Salamon dr.* gyűjtött össze. Az 1972-ben bekövetkezett haláláig tartó pécsi működése jelentősen hozzájárult a Szerecsen gyógyszertárnak patikamúzeumává válásához, amelyet napjainkban igen sok bel- és külföldi, köztük számos tengerentúli vendég is meglátogat [7]. *Salamon dr.* éveken át az MGYT megyei szervezetének elnöke is volt [8]. Amikor évekkal ezelőtt megkérdeztem *özv. dr. Salamon Bélánét*, miért nem lehet találni a levéltárakban írásos feljegyzéseket a Salamon családról, szerényen megjegyezte, nyilván nem tettek a 120 év alatt semmi különöset. Mi hozzáfűzhetjük, a jól végzett munkát ritkán, inkább a kifogásokat, hibákat szokták írásban dokumentálni. *Dr. Sala-*

Emléktábla a Salamon-féle ház Vár utcai oldalán

Dr. Salamon Béla 60 esztendőskorában

monné több pécsi gyógyszerár vezetője volt [9], aktív gyógyszerési tevékenységét 2002. decemberéig folytatta. Munkásságát gyémántdiplomával és több kitüntetéssel ismerték el.

3. A második szigetvári gyógyszerár

1808-tól egészen 1882-ig csak egy gyógyszerár működött Szigetvárott, Magyar Korona elnevezéssel, a mai Zrínyi tér 1. sz. alatt. (A névhasználattal kapcsolatban megjegyzendő, hogy a Somogy vármegyei alispán 1949-ben engedélyezte az ősi elnevezés helyett az Oroszlán gyógyszerár név alkalmazását.)

1882-ben *Visy Sándor*, aki 1858-tól 1930-ig élt, hathatós rokoní segítségével jogot kapott a Zrínyi Miklós elnevezésű gyógyszerár felállítására, a zsidó bérháznak nevezett épület – ma: József A. u. 5. – földszintjén. Innen az utca túloldalán épített házba (a József A. u. 6. sz. alá) költözött patikát az első tulajdonos halála után *Jobst Kázmér* pécsi gyógyszerész vásárolta meg 1930-ban.

A gyógyszerárak államosításakor az Oroszlán a 10/46., a Zrínyi Miklós patika a 10/47. szolgálati számot kapta az elnevezés helyett. *Jobst Kázmért*, az államosításakor a volt Oroszlán patika vezetésével bízták meg, a 10/47-est rövid idő múltán meg is szüntették. *Jobst* kolléga 1951-ben visszakérült Pécsre, 1954-től az akkor megalakult Gyógyszerész Szakcsoport (az MGYT akkori megnevezése) megyei titkára volt [10].

4. Személyes életem

Villány községben születtem 1912. július 3-án. Érettségi után az akkori képzési rendnek megfelelően gyakornoki munkakört kerestem és kaptam a négy mohácsi patika közül másodikként, 1848-ban alapított II. Lajos király elnevezésű gyógyszerárban, *dr. Auber László* gyógyszerész-vegyésszmérnöknel [3], három éven át. Itt egy évig reggel 8-tól este 7-ig dolgoztam, akkor az ültő-tára természetesen még ismeretlen fogalom volt.

Az egyetemet Pesten végeztem 1935-ben, utána Németbólyban (mai neve Bóly, Baranya délkeleti részén) dolgoztam *Eöry Istvánnal*, aki történetesen szintén gyógyszerész-vegyésszmérnök volt [3].

Végül Újpetrén sikerült önállósítani magam, ahol megvettem az 1923-ban létrehozott, szerény forgalmú gyógyszerárát, ebben a Pécstől délkeletre 22 km-re található kisközségben. Lakóinak száma akkoriban 1300, jelenleg 1100 fő. Az adattárak szerint 1926-ban még nem volt telefon a faluban. A legközelebbi telefon az 5 km-re fekvő, Újpetrénél is kisebb falucskában, Átán működött [11]. Falumba a 30-as években vezették be a telefont. A II. világháború éveit és az 1945–46-os nagymértékű és hihetetlenül gyors infláció rendkívüli mértékben megnehezítették a gyógyszerári munkát. Előfordult például, hogy táviratilag (az akkori leggyorsabb rendelési módon) 20 ampulla tetanusz elleni szérumot kértem Pestről, de a nagykereskedő csak 4 ampullát küldött, mert néhány óra alatt annyit romlott a „bílpenge” értéke. Patikám egyhavi SZTK (azaz társadalombiztosítási) vényekre utólag kifizetett összegért egy, jó esetben két darab újságot tudtam venni. Ebben a kényszerhelyzetben a cserekereskedelem virágzott.

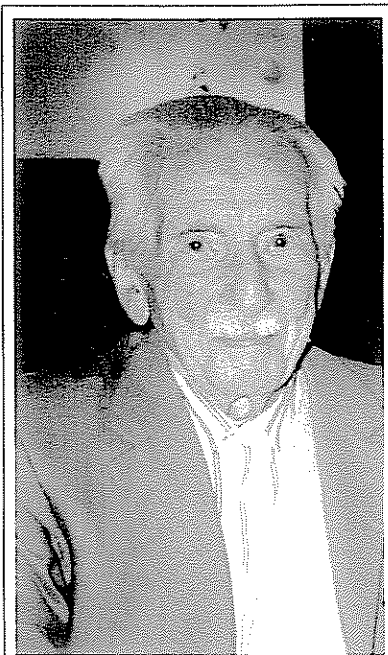
Sok patika zsírt, tojást küldött Pestre a gyógyszerek ellenértékéért. Jómagam vaját vittem Pécsre efedrinért, kodeinért. A betegek is élelmiszerral fizettek. A forint bevezetése után, 1946. augusztusától megszűntek eme pénzügyi anomáliák, de rövidesen jöttek az államosítás előszelei.

Az 1950. július 28-ai államosításról több közlemény is jelent meg lapunkban, ezek közül néhányra hivatkoznék az irodalomjegyzékben [12, 13, 14]. Az ott leírtakhoz hasonlóan zajlott le ez Újpetrén is. Az utána következő át-helyezések során a ma már Pécshez csatolt bányászfaluba, Hirdre kerültem, a hirdi sorstársam Komlóra, a komlói pedig az én patikámba. Átadó-átvevő leltár nem volt, a patika kulcsait a takarító adta át az új vezetőnek.

Nem voltam sokáig Hirden, áthelyeztek Vasasra (ma szintén Pécshez csatolt bányásztelepülés), onnan pedig 1952. november 8-ával Szigetvárra, a már korábban összevont patika vezetőjéül.

5. A szigetvári gyógyszerár az államosítás után

Az államosítás utáni vezetőcserék során előbb *dr. Salamon Béla* (egy hónapig), utána *Dabóczi Lajos* (majd-

Schuth János, a közlemény
szerzője

nem fél évig) és *Jeges Adél* (négy hónapon át), majd *Halász Antal* (tizenhét hónapig) volt a felelős vezető. Amikor 1952. novemberében oda-helyeztek vezetőnek, akkor még a Salamon-féle házban dolgoztunk, de három hét múlva – egy vasárnapi napon – átköltözhettünk a Zrínyi tér 3. sz. alatt kialakított új, hatalmasnak tűnő patikába. Itt az officina 45, a laboratórium 25,

a raktár 20 m² alapterületű volt. Az officinában ugyan másfél méter magas vaskályhával fűtöttünk, de akkoriban ez nem volt szokatlan. Officinánk bútora Budapestről, a dr. Ternajgó-féle Gellért téri gyógyszertárból származott, de hozzánk már egy pesti, alagsori gyűjtőraktárból került. Meg kell mondanom, hogy az igen szép officinai bútorzattal berendezett, tágas gyógyszertárban már öröm volt dolgozni. Forgalmunk évről-évre, létszámunk, ha szakaszosan is, de szintén növekedett, főleg a hatvanas években, a kétéves asszisztensképzés bevezetése után. Csak néhány adat a forgalom emelkedésére: 1951-től 1956-ig 184%-kal, 1956-tól 1961-ig 118%-kal, 1961-től 1966-ig 81%-kal, 1966-tól 1971-ig 77%-kal, 1971-től 1976-ig 67%-kal nőtt a forintforgalom, a vények – ezen belül a magisztrális receptek – számának emelkedése valamivel kisebb arányú volt. A kezdetben tágasnak bizonyuló patika egyre szűkebbé vált, s 1962-ben végül hozzáfogtak a bővítéshez. A munka két évig tartott, ez idő alatt a tanácsháza emeleti tanácstermében dolgoztunk. Bútoraink ugyan jól elfértek, de az éjszakai ügyeletek mindannyiunk számára emlékezetesek maradnak. Az ügyeletes kolléga a tanácsterem erkélyéről spárgán engedte le a kosarat, a beteg ebbe tette bele a vényt és a pénzt, ugyanígy kapta meg gyógyszerét és a visszajáró aprópénzt.

Az építőipari cég lassú munkáját kárpótolta a pesti, Kiállításokat Kivitelező Vállalat a számunkra készített világos, cseresznyefa bútorzattal, ez mestermunka volt. Központunktól jó terveket is kaptak, s az 5 x 5 m-es vényezőben köralakban elhelyezett négy ülőtáránál dolgozhattunk. Az officina padlózata is esztétikus, patika jellegű volt, a tört mozaiklapokból kirakott kígyó-emb-lémával.

A kellemes környezetben – és rátermett munkatársakkal – jól éreztem magam, de 1977. május végével kértem nyugdíjazásomat, így dr. *Árvay Rezsóné* vette át a gyógyszertár vezetését. A patika történetéhez tartozik még, hogy 1984-ben, a Zrínyi téri emeletes házból ki kellett költözni, az épület általános tatarozása miatt, a Szent István lakótelepen épült új, de már 10/58. számú gyógyszertárba. Rövid idő múlva ennek a patikának a létszámából vált ki a Vár utcai 10/46/a. számot viselő kiegészítő gyógyszertár, amely a városközpont igényeit elégítette ki, visszaköltözésig.

6. A szigetvári kórházak és gyógyszerellátásuk

A teljesség kedvéért meg kell említenünk a kórházakat és azok gyógyszerellátását.

A város első, száz ágyas kórházát 1896-ban alapították. Fennállásának harmincadik évfordulóján Szigetvár közönsége a hála márványtábláján örökítette meg a nemes lelkű kezdeményezőket, köztük *Salamon Gyula* gyógyszerészt. A kórháznak mai értelemben vett szervezett gyógyszerellátását 1953-tól az ún. kórházi gyógyszerraktár működésével oldották meg, rész-foglalkozású gyógyszerésszel. Jómagam 15 éven keresztül, majd dr. *Csongor Józsefné* 10 évig, végül *Kész Márta* látta el a feladatot.

Az új kórház első, 320 ágyas részlege 1980-ban készült el, gyógyszertárának első főgyógyszerésze is *Kész Márta* lett. A már 550 ágyasra bővült, bár jelenleg csak 380 ágygal működő kórház főgyógyszerésze ez idő szerint *Bodor Attila*.

7. Napjaink...

Amint az egész országban, Szigetvárott is, jelentős változásokat hoztak a kilencvenes évek.

Az első nagy lépést dr. *Halász Lászlóné* tette meg, aki Németországban élő gyógyszerész nővére segítségével megvette ott egy műemlék jellegű házból kiköltözött patika bútorát, s ezzel rendezte be a Szigeti Patika néven létrehozott új gyógyszertárát a József Attila u. 57. sz. alatt.

A privatizáció után a Szent István lakótelepi, most már Boróka Patika elnevezésű gyógyszertár személyi jogos gyógyszerésze *Hegedűs Jánosné*, míg a Zrínyi tér 3. alatti Oroszlán patikáé *Ropoliné Senoha Zsuzsanna*.

Így Szigetvárnak és a környékbeli kis falvaknak a gyógyszerellátása megfelelőnek mondható, e három gyógyszertár vezetőjének és munkatársaiknak köszönhetően. Mindannyiunknak, továbbá a Szigetvárról elszármazott volt munkatársainak és tanítványainak további eredményes, hivatástudattól áthatott munkát kíván jelen visszaemlékezés szerzője, Szigetvárnak és az

egész magyar gyógyszerészetnek további felemelkedése érdekében.

HIVATKOZOTT IRODALOM

1. Baranya Megye településeinek atlasza. Hi-Szi Map Kft., Gyula, 1997 – 2. Somogy Megyei Levéltár (SML) 1808. évi Protocolum, 668. oldal 1411. szám – 3. Szász T. (szerk.): Gyógyszerészi Almanach, Budapest, 1943. – 4. SML 1831. évi Protocolum, 332. szám – 5. SML 1831. évi Protocolum, 966. oldal, 321. szám – 6. SML 1831. évi Protocolum, 1197. oldal, 348. szám – 7. Dr. Brantner Ottóné vezető gyógyszerész szóbeli közlése – 8. Szabó P.: A Baranya Megyei Gyógyszertári Központ története 1950–1985 (kézirat). – 9.

Kempler K. (szerk.): Gyógyszerészeti Évkönyv 1971 és ugyanez 1974 Medicina, Budapest, 1972 ill. 1975 – 10. Zalai K.: A Magyar Gyógyszerészeti Társaság ötven éve (1924–1974) In: Gyógyszerészeti Évkönyv 1974. – 11. A Magyar Szent Korona országainak helységnévtára. Fővárosi Nyomda, Budapest 1926 – 12. Kempler, K.: 1. rész, Gyógyszerészet 32, (2), 89 (1988) II. rész, Gyógyszerészet 32, (3), 151 (1988.) III. rész Gyógyszerészet 32, (4) 197 (1988) – 13. Kovács L., Hankó Z.: Gyógyszerészet 44, (7), 399–402 (2000) – 14. Nikolics Károly: Gyógyszerészet 34, (11), 609 (1990).

J. Schuth: *Data and my memories about the history of the pharmacies of Szigetvár*

Szigetvár, Radován tér 10. – 7900

HUNGAROMED 2003

Budapesti Vásárközpont

III. GYÓGYSZERÉSZETI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA a Magyar Gyógyszerészeti Társaság rendezvénye

2003. szeptember 30-án
a Budapest Vásárközpont, F2 pavilonjában

Program:

10.00–10.30 Regisztráció
10.30–10.45 Megnyitó

Plenáris előadás

Üléselnök: *dr. Bozsik Erzsébet* (MGYT titkár)

10.45–12.00 *Prof. dr. Vincze Zoltán* (igazgató, Semmelweis Egyetem Gyógyszerügyi Szervezési Intézet):
A gyógyszerész szakmai szerepének változása az európai uniós csatlakozást követően

Szünet

Előadások

Üléselnök: *dr. Mede Ágnes* (MGYT titkár)

12.15–13.15 *Dr. Stélich Gábor* (bőrgyógyász főorvos, Mátyásföld Klinika):
Bőr- és körömmikózisok diagnosztikája és terápiája

13.15–14.15 *Dr. Magyar Tamás* (osztályvezető főorvos, Péterfy Sándor Utcai Kórház):
Az antibiotikum-terápia gyakorlati kérdései

Zárszó

Belépni a konferenciára és a szakkiállítás megtekintésére meghívóval lehet.

Információkérés: *Dr. Bozsik Erzsébet* (Tel.: 266-2875)
Dr. Mede Ágnes (Tel.: 466-9691, 466-9286)
MGYT Titkárság (Tel.: 266-9395; 483-1466)

A konferencián való részvétel 5 kredit pont megszerzésére van felterjesztve. A megítélt kreditpontokról az MGYT igazolást ad.

Tisztelettel várjuk rendezvényünkre!